

تولدیك تفسير

www.ketab.ir

سرشناسه

: افضلی، سید داوود، ۱۳۵۰ -

عنوان و نام پدیدآورنده : تولد یک تفسیر / سید داوود افضلی.

مشخصات نشر : تهران: باران تسنیم ایرانیان، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۸۶ص؛ ۱۹/۵×۹/۵ اس م.

شابک : ۶۰۰۰۰ ریال 978-600-95171-7-6 :

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

یادداشت : کتاب حاضر تحلیلی بر کتاب «تفسیر راهنما

روشی نو در ارائه مفاهیم و موضوعات قرآن»

تألیف اکبر هاشمی رفسنجانی و جمعی از

عشقان مرکز فرهنگ و معارف قرآن است.

موضوع : تاریخ سیه -- قرن ۱۴

موضوع : هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳ - . تفسیر

راهنما -- نقد و تفسیر

شناسه افزوده : هاشمی رفسنجانی، اکبر، ۱۳۱۳ - . تفسیر راهنما

رده بندی کنگره : ۱۳۹۴ ۷۰۸۲ ت ۲۷۰۸۲ / ۹۸ B

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۷۹ :

شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۵۷۴۴۱ :

انتشارات باران تسنیم ایرانیان /
Baran-e-tasnim-e-Iranian Institute

تولد یک تفسیر

سید داوود افضلی

چاپ اول، ۱۳۹۴

قیمت ۶۰۰۰ ریال

تلفن مرکز بخش: ۰۲۱-۶۴۴۷۲۲۹۳ و ۰۹۱۲۴۸۵۱۰۹۵

www.ketab.ir

فهرست عناوین

- ۱ به عنوان مقدمه
- ۵ پیشگفتار
- ۹ گفتار اول (معرفی)
- ۱۰ تفسیر راهنما از آغاز تا کنون
- ۱۲ بخش اول: سبک تفسیر راهنما
- ۱۷ بخش دوم: نگناها، و افق‌های آینده
- ۱۹ گفتار دوم (تفاوت)
- ۲۰ تفاوت تفسیر راهنما با سایر تفاسیر
- ۳۱ گفتار سوم (از زبان دیگران)
- ۳۷ گفتار چهارم (گفتگو)
- ۳۸ تنوع برداشت‌ها نقطه قوت تفسیر گروهی، «راهنما»
- ۴۵ گفتار پنجم (نشست قرآنی)
- ۴۶ روش‌های تحقیقاتی، گروه‌ها و واحدهای گوناگون
- ۵۰ مزایا و محاسن تفسیر راهنما
- ۷۳ تفسیر راهنما، طلبه‌دار تفسیر قرن یازده
- ۷۵ گفتار ششم (دستاوردها)
- ۷۶ مهم‌ترین دستاوردهای تفسیر راهنما
- ۷۸ پیش‌فرضهای تفسیر راهنما

به عنوان مقدمه:

تفسیر راهنما که اکنون در ۰۲ مجلد به چاپ رسیده و در اختیار اهل نظر و قرآن پژوهان قرار گرفته است، به اذعان پژوهشیان و صاحبان رأی در ساحت مطالعات قرآنی، تفسیری است متفاوت با سایر تفاسیری که طی قرون گذشته به تبیین مفاهیم قرآنی پرداخته‌اند. این تفاوت را در چند زمینه می‌توان مشاهده کرد. اول آن بود که برخی جنبه محتوایی و بنیادی دارد و بخشی به جهان‌شمولی و شکلی آن مربوط می‌شود. در کوتاه سخن می‌توان این تفسیر را نتیجه و دستاورد تحولات فکری و علمی جهان اسلام در قرن چهاردهم دانست و سبک و شیوه و نگاه آن را طلیعه‌دار حرکت تفسیری نوین قرن پانزدهم به شمار آورد. تحولاتی که ناگزیر در ارتباط و تعامل با شرایط و دگرگونی‌ها و پیشرفت‌های علمی و فرهنگی و اجتماعی و سیاسی در عرضه جهانی بوده و هست.

«تفسیر راهنما» زیر بنای مجموعه‌ای است که پایانی ندارد و هر چند سال یک بار قابل تجدید نظر می‌باشد و در هر تجدید نظر ممکن است هزاران موضوع بر موضوعات قبلی افزوده شود، زیرا قرآن بنا به فرمایش علی (ع): «بحر لا تنفنی عجائبه ولا تنقضی غرائب» ولا تکشف الظلمات الا به» است. بنابراین استخراج موضوعات آن نباید پایان‌پذیر باشد زیرا پایان یافتن موضوعات آن یا به معنای دسترسی به تمام

مطالب آن است و یا به معنای قابل شدن به محدودیت فکر و مسدود بودن آن است که هیچ کدام صحیح نیست. زیرا قرآن می گوید: «وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسوره من مثله» (بقره، ۳۲) در حالی که تاریخ گواه عجز همگان از آوردن همانندی برای آن است. زیرا همانند آوردن برای هر چیز، فرع شناختن کامل آن چیز است و هیچ مفسری تا کنون فهمیدن یک سوره را اذعان نکرده است و نتوانسته است معنای قطعی از یک سوره ارایه دهد. تا چه رسد به کل قرآن. بلکه سرانجام کوشش هر کس در هر درجه ای از علم این بوده است که بگوید این آیه یا این سوره را این چنین فهمیده ام. و می بیند که سوره به طور کامل ممکن نیست مسلماً ارایه سوره را همانند آن ناممکن خواهد بود، به همین جهت قرآن می گوید: «فان لم تعلموا لن تفعلوا فاتقوا النار التي وقودها الناس والحجاره» (بقره، ۲۴) «اگر سر راهی همانند قرآن نیاوردید و هرگز نمی آورید. پس از آتشی که آتش زنه آن انسان و سنگ است بپرهیزید.» بنابراین وقتی مطالب و شگفتی های قرآن پایان ناپذیر است، در نتیجه کلید فهم آن و شفاف موضوعات آن نیز پایان ناپذیر خواهد بود.

این تفسیر که در واقع کلید مفاهیم و معارف دینی در سطح درک فعلی است، مطالب اولیه ی آن حاصل تحقیق و پژوهش آیت الله هاشمی رفسنجانی در دوران مبارزه و قبل از انقلاب در زندان می باشد. در این تفسیر سعی شده است که هر موضوع و مفهومی که از آیات قرآن استفاده می شود به صورت مستقل ذکر شود. از این رو به تناسب هر آیه چندین موضوع از هر آیه ذکر می شود. در تفسیر حاضر آن دسته از روایاتی که جنبه تفسیری دارند و ما را در فهم مقصود یاری می

کنند ذکر گردیده است. ارائه روشی نو به همراه بهره‌وری از آرا و نظرات مفسران بزرگ از دیگر ویژگی‌های تفسیر حاضر است. دیگر آن که در پایان هر آیه و سپس در پایان هر مجلد موضوعات و مفهوم‌های فرادست آمده، به صورت الفبایی - موضوعی تدوین گشته و در نمایه عنوان‌های اصلی و فرعی دسته‌بندی شده‌اند. این تفسیر ارزشمند در سال ۲۷۳۱ هـ. ش کتاب سال جمهوری اسلامی انتخاب شده است.

در خاتمه یادآور می‌شوم که این نوشتار در یک پیشگفتار برگرفته از سخنرانی آیت الله هاشمی رفسنجانی در همایش بزرگداشت تفسیر راهنما و شش گفتار، به ترتیب معرفی، نگاه به قرآن از زان دیگران، گفتگو، نشست قرآنی پیرامون این تفسیر، و در آخر، دستاوردها تقسیم شده است و در ذیل هر مبحث به اختصار به افشای حال مطالبی بیان شده است و با خاتمه مسک پایان می‌پذیرد. امید که مقبول اهل تحقیق افتد.

تا قیامت می‌زند قرآن ندا	کای گروهی جهل را گشته فدا
مر مرا افسانه می‌پنداشتید	تخم طعن و کافری می‌کاشتید
خود بدیدید ای خسیسان زمن	که شما بودید افسانه نه من
تا بدیدید ای که طعنه می‌زدید	که شما فانی و افسانه بُدید
من کلام حقّ و قائم به ذات	قوّت جان جان و یاقوت زکات
نور رخسیدم فتاده بر شما	لیک از خورشید ناگشته جدا
زک منم بنزع آن آب حیات	تا رهانم عاشقان را از ممات

((مولوی))

سیدداود افضلی

فروردین ۱۳۹۴

پیشگفتار

بازخوانی نحوه شکل گیری تفسیر راهنما از زبان

آیت الله هاشمی رفسنجانی

هنگامی که برای پنجمین بار بازداشت شدم، مرا به بازداشتگاه "آیته مسترک" بردند که می توان گفت بدترین زندان رژیم شاه سابق در بن زندان در طول تاریخ و حتی بدتر از زندانهای آمریکایی "گوانتاناما" بود. الان آن جا موزه شده و می توانید آن جا را ببینید. قتل در انفرادی بودم، هیچ چیزی در اختیارم نبود؛ نه کاعدی نه آتشی و نه قرآنی. در آن وضع و حال که احتمال مردن و کشته شدن جدی بود، همیشه یک آرزو را در ذهن و ضمیرم مرور می کردم و آن، تهیه معجم موضوعی قرآن بود. در همان جا جرقه زده شد و برای این کار ابتدا بخشی از آیات قرآن را که حفظ کردم و در بار آنها تفکر کرده بودم، بدون یادداشت برداری به حافظه می سپردم. یک ماه در انفرادی بودم و روی آیات قرآن تفکر می کردم تا به کلام حضرت ابراهیم: ارب السماوات والارض رسیدم.

پس از آن به زندان اوین منتقل شدم. زندان اوین وضعیت بهتری داشت به خصوص آن که وضع برای شخصیتهای روحانی مبارز تغییر پیدا کرده بود و رژیم می خواست با اتخاذ روش ملاطفت، از آنان دلجویی کند تا به خیال خود شاید کمک کنند و مشکلات رژیم حل شود! در آن جا به همراه گروهی از

دوستان در بخشی از زندان اوین که دارای حیاط وسیع و با اتاق های بزرگی بود، جمع شدیم. در آن مدت توانستیم برخی کتاب ها از جمله کتابهای تفسیری را به زندان بیاوریم. بلافاصله کار را شروع کردم و موضوعاتی که پیش از این در انفرادی به دست آورده بودم، یادداشت کردم. تفسیر مجمع البیان و سپس المیزان را تهیه کردم. من تعهد کرده بودم که هیچ کاری را بر قرآن مقدم ندارم. پس از نماز صبح تا هنگام ظهر یکایک آیات را می خواندم و موضوعات برداشتی از آنها را یادداشت می کردم. برای فهم آیات، از تفاسیر نیز بهره می گرفتم. از یک آیه به تا بیست نکته در ذهنم نقش می بست و آنها را در دفتر یادداشت می کردم و جلوی آن یک جمله می نوشتم که آن جمله در بردارنده چند موضوع بود. هر جمله معمولاً چهار کلمه داشت که در ویرج، سایه موضوعی آیه بودند. جمله ها را کوتاه می نوشتم و در کاغذ خیلی صافه جویی می کردم؛ مثلاً صبر، اتحاد و دخالت خدا، و هر موضوع دیگری را در یک جمله کوتاه می آوردم. این بخش از فعالیت ها در زمانی بود که هیچ انگیزه دنیایی در ذهنم نبود؛ چون هنوز مسئله اعدام ما احتمال قوی تری داشت. آن چه مرا به این کار برانگیخت، خلایق بود که در خصوص موضوعات قرآنی، احساس میکردم.

تقریباً دو سال و نیم طول کشید تا اصل کار تمام شد. پس از آن، به تنظیم آنها پرداختم و هر یک را در فصول جداگانه ای قرار دادم. هدف اصلی من، آن چه تا به حال در قالب تفسیر راهنما یا کلید واژه های موضوعی یا فرهنگ قرآن انجام شده، نبوده است؛ بلکه اینها هدف اولیه و متوسط است و هدف نهایی ام نگارش «تفسیر موضوعی قرآن» است، که از دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه و از دیگران تقاضا دارم که برای

تحقق آن، بسیار جدی تر وارد شوند.

در آن زمان می خواستم نخست هر مطلبی در قرآن راجع به هر موضوعی که هست مشخص شود و سپس به صورت دقیق و فنی تنظیم گردد. این برداشت، مبتنی بر ظاهر آیه نبود؛ بلکه هر موضوعی که از صراحت، تأویل، تفسیر و یا ارتباط آیات قابل استفاده بود، یادداشت می شد. وقتی به آیات مراجعه می کردیم، می دیدیم که می توان این پیام را از آیه فهمید؛ آن را یادداشت می کردیم. در آن زمان ابتدا در اندیشه تهیه فرهنگ قرآنی بودم. البته این عنوان فرهنگ قرآن را با بزرگان همکاران در مرکز "فرهنگ و معارف قرآن" انتخاب کردم. ولی من هنوز هم روی "کلید قرآن" تکیه دارم؛ چون آنها تشریب کردند؛ من هم عنوان "فرهنگ قرآن" را قبول کردم؛ به ویژه که در تکمیل برعهده این دوستان است و من دیگر نمیتوانستم حضور فعال داشته باشم. تصمیم بر این شد که شورایی کار کنند و من هم در آن شورا تنها یک رأی دارم. این باعث شد تا بخشی از یادداشت های من در تفسیر راهنما نیز نیاید؛ چون انتخاب یادداشت ها بر اساس نظر اکثریت است؛ البته بخش هایی نیز اضافه شد که آن بخش نیز کم نیست.

هنگامی که از زندان آزاد شدم، به شهید مطهری گفتم که به نظرم هر چه در قرآن هست در این دفترهایم آمده است. ایشان نپذیرفتند. گفتم: شما می توانید دفترها را مطالعه و بررسی کنید و ادعایم را محک بزنید. شهید مطهری چند جا از آیات قرآن را نگاه کردند و سپس اقرار کردند که دفتر کاملی است. البته ایشان یکی دو نکته گفتند. ابتدا خیال کردم که اضافه است؛ ولی بعد دیدم که توسعه همان است؛ البته یادداشت هایم

خلاّهایی داشت که همکارانم در مرکز فرهنگ و معارف قرآن زحمت کشیدند و آن ها را تکمیل کردند؛ ولی هنوز هم کارهایی دارد که باید انجام شود.

یکی از آنها بحث برداشت های تخصصی است؛ با این توضیح که:

در قرآن، مضامینی از علوم مختلف مثل روان شناسی و جامعه شناسی وجود دارد. باید این موارد کاوش شود. گروه های تخصصی تشکیل شود و یادداشت های مبتنی بر رشته های تخصصی گردآوری شود. اگرچه در این تفسیر یادداشت هایی در این زمینه وجود دارد، ولی کامل نیست. باید مرکز فرهنگ و معارف قرآن به این رشته های تخصصی توجه کند و بر دامنه یادداشت، ماریفاید، هرچند شمار یادداشت ها به شصت یا هفتاد برسد. در آن دوران ما نمیتوانستیم حتی در زمینه های سیاسی وارد شویم چون محدودیت های بسیاری برای ما وجود داشت.